
Hrvati i Osmanlije

Davor DUKIĆ

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Izvorni znanstveni rad.
Prihvaćen za tisak 12. 9. 2014.

Ćud srdito kripka / un carattere di feroce energia: Osmansko Carstvo u *Kraljskom Dalmatinu*

I.1. Vrednovanje važnih geokulturnih prostora u nekoj kulturi – onih o kojima se puno piše, govori i misli – u pravilu je kompleksno, vrijednosno ambivalentno. Pa ipak, u nekim razdobljima, često i vrlo dugima, dominiraju atributi jednoga vrijednosnog predznaka. Tako se u osnovi točnom može smatrati i vrlo općenita generalizacija kako je Osmansko Carstvo, islamski istok uopće, do 19. stoljeća u hrvatskoj pisanoj tradiciji, tj. u tekstovima na slavenskim idiomima na modernom hrvatskom nacionalnom prostoru, dominantno negativno vrednovano. Takve aksiološko-imagotipske dominante zapravo su posljedica ideoloških prevlasti pa bi ispravno bilo tvrditi kako su negativni atributi Osmanskog Carstva u toj epohi prije proizašli iz kršćanskog svjetonazora nego iz objektivnih povijesnih okolnosti, tj. činjenice da je Osmansko Carstvo na jugoistoku Europe proširilo svoje granice nauštrb drugih političkih zajednica. U skladu s time i “prekogranična” je proširenost predodžbi o nekom geokulturnom prostoru povezana uz vrijednosne sustave koji nadilaze pojedinačne kulture.

Teže je na općenitoj razini razmatrati pojavu alternativnih vrijednosnih atributa pa se valja zadovoljiti tek njihovim detektiranjem i pojedinačnim objašnjenjima.¹ Tako se, primjerice, u dominantno negativnom ranonovovjekovnom diskursu o Osmanlijama pozitivno vrednuje muslimanska bogobojaznost, što se može razumjeti kao retoričko-pragmatički postupak kojim se kršćanima, u tom slučaju označenima atributom vjerske nepostojanosti, daje snažan protuprimjer.² Pozitivan vrijednosni predznak ima i atribut ratničke vještine i snage (junaštva) Osmanlija, što može biti u skladu s viteško-ratničkim sustavom vrijednosti, labavo povezanim ili posve emancipiranim od kršćanskog

svjetonazora, a može biti i retorički postupak kojim se naglašava veličina kršćanske pobjede, odnosno opravdava poraz.³

Opće je poznato da je radikalna zaokret u vrednovanju Osmanskog Carstva u hrvatskoj kulturi nastupio u pravaškom političkom diskursu potkraj 1860-ih godina. U skladu s imagoškim aksiomom o ideološkoj uvjetovanosti vrijednosnih predodžbi o geokulturnim prostorima, i preduvjet za “pravaški *image* o Turskoj” valja tražiti u promjeni vrijednosne paradigme: moderne, sekularne, građansko-liberalne umjesto predmoderne, kršćanske, staleške. Doduše, promjena paradigme ne znači nužno i promjenu vrijednosnog predznaka predodžbi o Osmanskom Carstvu. Štoviše, za razliku od pravaških, predodžbe o Osmanlijama u drugoj varijanti modernoga hrvatskog nacionalizma, inkluzivno-južnoslavenskog, proizašla iz ilirskog pokreta, čak će nerijetko intenzivirati negativne attribute naslijeđene iz ranonovovjekovne epohe, kako je, primjerice, u Mažuranićevu *Smail-agi* i Kukuljevićevoj drami *Juran i Sofija*.

U dugom razdoblju od 1770-ih do 1850-ih godina, tj. između “pravog” ranonovovjekovlja i “pravog” modernog doba primjećuje se nekoliko alternativa dominantnoj ranonovovjekovnoj predodžbi o Osmanlijama: najprije u prosvjetiteljskom zagovoru vjerske tolerancije (implicitnom kod A. T. Blagojevića, eksplicitnijem kod I. Lovrića),⁴ a zatim u pozitivnom vrednovanju modernizacije Osmanskog Carstva u političkom tisku Napoleonova doba te u 1830-ima. Od tri spomenuta otklona od ranonovovjekovne paradigme zasigurno je najsnažniji drugospomenuti: u *Kraljskom Dalmatinu* pojavljuje se prva dominantno pozitivna predodžba o Osmanskom Carstvu u povijesti hrvatske pisane kulture. To je dovoljan razlog za malo analitičke pozornosti, premda ta predodžba, kao i tekovine Napoleonova doba u hrvatskim zemljama uopće, nije postala dio povijesnoga kontinuiteta.

¹ Joep Leerssen (2009: 110-111) smatra da aksiološka ambivalentnost karakterizira dubinsku strukturu nacionalnih stereotipa, koju on naziva *image*m. Kako je njegova imagoška teorija rezervirana prema povijesnoj kontekstualizaciji, nizozemski imagolog ne nudi uvjerljivo objašnjenje promjene dominacije aksiološkog pola *image*ma.

² Dukić, 2004: 198.

³ Isto, 214.

⁴ Isto, 185-186.

1.2. *Kraljski Dalmatin* / *Il Regio Dalmata* (1806-1810) najstarija je periodična publikacija na hrvatskom jeziku. Izlazio je u Zadru, na osam stranica, jednom u tjednu (subotom), a od sredine 1809. neredovito. Između 12. srpnja 1806. i 1. travnja 1810. objavljeno je 176 brojeva u nakladama od 600 do 1000 primjeraka. Izdavač je bila dalmatinska vlada pod francuskom upravom, a urednici su bili do 1809. glavar javne nastave francuske uprave u Dalmaciji Talijan Bartolomeo Benincasa (1746-1816), koji nije znao hrvatski, te poslije njega bivši dominikanac i propovjednik Nikola Dominik Budrović (1773-1847), kasnije gimnazijski nastavnik poetike, retorike i vjeronauka.

Upečatljivu činjenicu da je *Kraljski Dalmatin* prvi hrvatski periodik uvelike relativiziraju druge činjenice: da je riječ o talijansko-hrvatskim novinama nastalima kompiliranjem talijanskih, uglavnom kraćih vijesti i članaka pretežito političke tematike koji su se zatim prevodili na hrvatski jezik. Već i letimičan pogled na novine upućuje na takav proces njihova nastanka: na lijevoj strani su talijanski prilozi, na desnoj njihovi hrvatski prijevodi. Pažljivije čitanje hrvatske dionice čak i površnom poznavatelju povijesti hrvatskog jezika otkriva izrazitu nekompetentnost prevoditelja, na sintaktičkoj i još više na leksičkoj razini. Doduše, prevoditelji su – a bili su to u samom početku do smrti u jesen 1806. fra Paško Jukić, a potom već spomenuti Budrović⁵ – stajali pred teškom zadaćom uspostave hrvatskoga civilizacijskog leksika za mnoga područja politike, gospodarstva i prava za koja nije postojala domaća terminološka tradicija, no kasniji je razvoj jezika pokazao kako su njihova rješenja uglavnom ostala povijesni leksički kuriozum.⁶

Pa iako *Kraljski Dalmatin* donosi tek importirane intelektualne proizvode na lošem hrvatskom jeziku, iz pragmatičke je vizure njegovo značenje u povijesti hrvatske kulture neosporivo. Barem za onaj dio dalmatinskog društva koji je komunicirao isključivo hrvatskim jezikom bio je on prozor u dotad nepoznate prostore svjetske (geo)politike, ali i u nove mogućnosti domaćega gospodarstva, obrazovanja, kulture. Drugim riječima, on je za povjesničara kulture temeljni izvor predodžbi i vrijednosti dalmatinske kulture (dalmatinskoga kulturnog imaginarija) nultih godina 19. stoljeća.

Za istraživanje tog imaginarija danas nije potrebno prelistavati stare požutjele papire u rijetkim knjižnicama – Tihomil Maštrović sa svojim je suradnicima nedavno priredio (2006-2011) luksuzno pe-

totomno izdanje *Kraljskog Dalmatina*. Prva četiri sveska donose pretiske svih godišta, a peti svezak, *Knjiga o Kraljskom Dalmatinu*, sadrži pretisak monografije Petra Karlića o zadarskom periodiku (objavljena 1912), ulomke izabrane literature o *Kraljskom Dalmatinu*, bibliografiju njegovih članaka; autorsko, predmetno i abecedno kazalo te literaturu o *Kraljskom Dalmatinu*. Istraživaču su od osobite koristi bibliografija i kazala. Bibliografija je priređena prema dvama načelima: u prvom su dijelu svi članci *Kraljskog Dalmatina* poredani kronološkim redom, a u drugom su ti isti članci razvrstani prema univerzalnoj decimalnoj klasifikaciji (UDK), što je u kombinaciji s predmetnim kazalom izvrsno polazište za sve oblike tematoloških analiza. Članci na talijanskom jeziku koji nisu prevedeni na hrvatski uključeni su u kronološki niz u kontinuitetu s hrvatskim člancima, dok su u UDK-bibliografiji navedeni u posebnom odjeljku.⁷ I premda će u tom opsežnom i zahtjevnom bibliografskom poslu istraživač nekoga tematskog aspekta *Kraljskog Dalmatina* uočiti, naravno, pokoji propust, ovo izdanje po svojoj opremi može biti uzor za druge slične projekte izdavanja starije periodike.

1.3. *Kraljski Dalmatin* političke su novine – njihov sadržaj, tj. njihova tematika i način obrade, uvjetovani su događajima aktualnog/povijesnog svijeta. Imagologija se tradicionalno ponajviše zanima za fiktionalnu i putopisnu književnost, dok su periodične publikacije gotovo posve izostale iz njezina istraživačkog interesa.⁸ To je bila cijena disciplinarnog identiteta: težnje da se ostane u okvirima znanosti o književnosti (komparatistike), odnosno svojevrstan strah od ulaska u teritorij drugih, društvenih znanosti, i to unatoč deklarativnom zalaganju za interdisciplinarnost i pragmatičke aspekte (repciju) predodžbi o geokulturnim prostorima. U istraživanju ukupnog imagotipskog potencijala neke kulture u nekom povijesnom vremenu nema metodološkog opravdanja za istraživačko-disciplinarna razdvajanja duž crte ontološko-tipološke granice fiktionalnih i nefiktionalnih tekstova. Predodžbe o geokulturnim prostorima u glavama suvremenika nastajale su kombinacijom različitih izvora. Kad je u pitanju predodžba o Osman-skom Carstvu u dalmatinskoj kulturi s početka 19. stoljeća *Kraljski Dalmatin* bio je, kako je već istaknuto, prvorazredan izvor.

⁷ Ta je bibliografija preuzeta iz jedne starije publikacije, nastale potkraj 1980-ih: *Kraljski Dalmatin / Il Regio Dalmata: Bibliografija*, ur. M. Šokota i M. Vujanić-Lednicki, Zadar: Filozofski fakultet, OOUR humanističkih i društvenih znanosti, 1989.

⁸ Najpoznatija je iznimka monografija Karla Ulricha Syn-drama *Kulturpublizistik und nationales Selbstverständnis: Untersuchungen zur Kunst- und Kulturpolitik in den Rundschau-zeitschriften des Deutschen Kaiserreiches (1871-1914)* (Berlin, 1989). Riječ je, dakle, ipak o analizi kulturnih časopisa a ne političkih novina vilhelmske epohe.

⁵ Kao mogući prevoditelji u literaturi se često spominju i nastavnici zadarskog sjemeništa Andrija Kadčić te zadarski odvjetnik Nikola Sandri(ć) (Šimunković 2007: 256-257).

⁶ Lj. Šimunković (2007: 266) spominje ove primjere čudnih kalkova: *djecovoda* (pedagog), *ljudoskup* (društvo), *pritankopojnik* (sopran), *skladnoudaranje* (koncert), *udo* (član), *zagledanje* (predstava, priredba) i *željnoznanstvo* (znatiželja). V. bilj. 18.

Općenito uzevši rekonstrukcija imagotipskih predodžbi o geokulturnim prostorima u nefikcionalnim tekstovima ne razlikuje se od imagološke analize fikcionalne književnosti. U oba je slučaja potrebno “mapirati” prostore, a zatim uspostaviti semantička polja iz kojih se kondenziraju ključni atributi tematiziranih geokulturnih prostora. U političkim novinama očekuje se prevlast neutralnog, vrijednosno neoznačenog diskursa pa svakom odstupanju od te dominantne nulte aksiološke razine treba posvetiti analitičku pozornost. Stoga, ako za svaku analizu teksta vrijedi načelo *close reading*, ono ovdje vrijedi dvostruko.

II. U kvantitativnom pogledu Osmansko Carstvo ne ulazi u krug tematski najzastupljenijih geokulturnih prostora na stranicama *Kraljskog Dalmatina*. To zorno pokazuje “Predmetno kazalo” *Knjige o Kraljskom Dalmatinu*. Doduše, u procjeni treba biti oprezan jer su njime osim širih pojedinačnih geokulturnih prostora (primjerice, Austrija, Dalmacija, Francuska, Rusija itd.) obuhvaćeni i njima subordinirani prostori, najčešće veći i važniji gradovi (Beč, Zadar, Pariz, Petrograd itd.). Uzimajući sve to u obzir može se ustvrditi da su od Osmanskog Carstva (u kazalu “Turska”) zastupljeniji Dalmacija, Francuska, Italija, Austrija, Rusija, Španjolska i Engleska, a manje su tematizirani Portugal, Švedska, Danska, Prusija (Njemačka). U člancima sadržajno vezanima za Osmansko Carstvo prevladavaju informacije o političkoj i društvenoj sadašnjosti, a ako je i riječ o prošlosti, ona nikad nije odvojena kao samostalna tema, nezavisna od aktualne politike. U tematskom pogledu prevladavaju vijesti o političkim prilikama (ratnim, diplomatskim, unutarnjopolitičkim), dok su statističke i druge informacije o osmanskom društvu i kulturi izuzetno rijetke.

Prvo spominjanje Osmanskog Carstva na stranicama *Kraljskog Dalmatina* bilježi se u trećem mjesecu njegova izlaženja: u rujnu 1806. Riječ je tek o vijestima kojima se najavljuje skorašnji rusko-osmanski rat (KD, 1806, 12, 89-90). Pravim početkom pisanja o Osmanlijama može se smatrati tekst objavljen u siječnju 1807. koji zajedno sa simptomatičnim naslovom donosim u cijelosti:

TURSKA ZEMLJA⁹

Slab i ljeljav [leliav] turski Divan [“Il debole vacillante Divano”] od mnogo godina ne zna kako uzdržati uzde prostrta i privraćena [“sconnesso”] svoga Cesarstva.

⁹ Svi su navodi preuzeti iz pretiska *Kraljskog Dalmatina* (dalje označen kraticom KD) i doneseni u suvremenoj grafiji. Interpunkcija izvornika neznatno je promijenjena, ali je zadržano pisanje velikim slovima jer to katkad ima i aksiološke implikacije. Uz potencijalno nejasne izraze i one koji su aksiološki relevantni donosi se u uglatim zagradama i navodnim znakovima talijanski izvornik. Bez navodnih znakova u uglatim se zagradama na nekoliko mjesta bilježe problematični oblici riječi iz hrvatskog teksta. Iza kratice KD, poslije oznake godine dolazi podatak o broju novina, a naposljetku je broj stranice.

Nepristajna sunećenja [“continue dissensioni”] rad kojih gubi korist, podnosi škode u Egiptu, đidovita odmednuća [“ribellioni ostinate”] od cilovitih Država koje vojskom robe najlipše strane od Europe, silovita ugrabljenja od strane od Moskovije koja jest vavik turčinova neprijateljica, teški rat s Persiom, općeno privraćenje svakoga reda [“universale disordine di sistema”], ako ondi ima kojega reda: ovo u kratko jest stanje Turskoga Cara [“Porta Ottomana”]. K ovomu ima se priložiti skoro zametnuće od rata kojega jurve počela mu jest činiti Moskovija na njezin običaj nemili. Na koji drugi način može odahnuti nego pomoću od France, koja vazda bila je njemu prijateljica, sasvim da kadgod zlo odvrćena [“benché talvolta mal corrisposta”]? NAPOLEON više nego niko prvo njega sada se kaže njegov pomoćnik, obećajući da hoće uzdržati nepodložnu njegovu tvrdost [trardost] [“conservata l’indipendente di lei consistenza”]. Ako Turčin za tvrdoglavje [trarvoglavje], ali za slipest [“Se la Porta ostinatamente e per maomettana cecità”] naslidujuć svoje stare običaje vladanske i vojniške, ne opre se njegovim odlukam; ako tiho obsluži ono što njemu naredi véli njegov uvitnik [“il Sommo suo Alleato”], on hoće moći sada osvetiti svoje vlasti ugrabljene od izvan i prinapraviti naredbe iznutarnje, i nastati Kraljevina koja od svoje strane nastoji na tvrdi mir [“durevole pace”] od Europe suproc Siveru. Inače imali bismo od njega učiniti različita i malo dobra proročanstva. (KD, 1807, 4, 30-31)

Taj je članak izvrsna retoričko-argumentacijska minijatura kojom se u dalmatinskoj kulturi najavljuje nova paradigma odnosa prema Osmanskom Carstvu. Prve se dvije rečenice, ispunjene negativno konotiranim izrazima, odnose na dotadašnje stanje Carstva. Sljedeće dvije rečenice postavljene su kontrastno: prva se odnosi na sadašnjost i u njoj se negativno konotiraju Rusi kao tradicionalni neprijatelji Osmanlija (“običaj nemili”), dok se u drugoj konstatira tradicionalno prijateljski odnos Francuske prema Osmanskom Carstvu, što katkad nije bilo uzvraćeno (možda aluzija na osmansku reakciju na Napoleonov pohod na Egipat 1798). Naposljetku se za Osmanlije donose dva alternativna proročanstva: konkretno optimistično ako prihvate francusko savezništvo (povratak otetih zemalja i unutarnja konsolidacija) te općenito pesimistično ako se savez ne prihvati.¹⁰

Osmansko-francuski savez sklopljen te 1807. godine nadživio je za dvije godine *Kraljski Dalmatin* pa će u tim novinama prevladavati proosmanski tonovi. Optimistično se proročanstvo uglavnom nije ispunilo, no imagotipski potentni motivi bit će, kako će daljnja analiza pokazati, vezani uz dva njime dotaknuta semantička polja: rat i europeizaciju/modernizaciju, ali i uz semantičko polje političke nestabilnosti koje evocira prvi dio članka.

¹⁰ Imagološki je zanimljivo, premda ne i neočekivano, kako se iz napoleonske vizure, a još uvijek u skladu s ranonovovjekovnim imaginarijem, druga strana “prave Europe”, njezino unutarnje drugo, nalazi na sjeveru (“Settentrione”) a ne na istoku.

Pokazatelj promjene vrijednosnih stajališta prema Osmanskom Carstvu nisu samo pozitivno konotirani atributi, nego i vrijednosno neutralan diskurs s dominantnom informativnom funkcijom. Tako već u ožujku 1807. *Kraljski Dalmatin* objavljuje tekst bez naslova, ali indikativna početka – “Za naučiti i ugoditi nike od naših Štioca mislimo da ovdje pada lipo vrime u općeno kazati njim Mogućstvo Cara Turskoga...” – koji donosi statističke informacije o Osmanskom Carstvu: o broju stanovnika, vojnika, brodovlja; podatke o državnom budžetu i dugu (KD, 13, 102-103). Već u djelomice citiranoj prvoj rečenici stoji da su ti podaci preuzeti iz “Giornale dell’Impero, Foglio francese”. Tom neutralnom tipu diskursa pripada, naravno, najveći dio tekstova o Osmanskom Carstvu u *Kraljskom Dalmatinu*, čak i kada je riječ o ratnim vijestima koje su se neposredno ticale francuskih interesa.¹¹

U novinama namijenjenim pretežito konzervativnoj katoličkoj sredini, kako se obično zamišlja i opisuje Dalmacija s početka 19. stoljeća, možda je najzahtjevnija zadaća, kad je u pitanju promjena vrijednosnog statusa Osmanskog Carstva, bila otupiti vjerske predrasude, u ovom slučaju višestoljetni anti-muslimanski osjećaj. U ulomcima dvaju tekstova mogu se prepoznati takvi ideologemi vjerske snošljivosti. Prvi je objavljen u travnju 1807. a odnosi se na važnost vjerskih simbola u osmanskim vojnim pohodima:

Barjak Muhameda kojega Turci drže kako sveta jest vaskolik zelen. Oni viruju da ovi barjak bio je prinesen Muhamedu od Anđela Gabrielja kako bilig stanoviti od slavodobića suproč svimi nevirnim [“infedeli”]. Kada Car ali Vezir idu na vojsku, Turci nose sobom ovi Barjak s Alkoranom i odićam [“abito”] njihova pro-roka: sve ovo zatvoreno stoji u jednoj zlatnoj kutiji koju poteže jedna deva aliti kamila. Kade se zavrže boj, stoji uzdignut barjak Muhameda, ali mnogo podaleko, neka ovi dragocjeni ostanci [“preziose reliquie”] ne ostanu u rukam od nevirnih ako po nesrići Turci ne bi ostali slavodobitni. (KD, 1807, 14, 110)

Taj afirmativan diskurs o muslimanskim sveti-njama korespondira s ranonovovjekovnom ustaljenom predodžbom o turskoj/muslimanskoj postojanosti u vjeri, što se, kako je već istaknuto, često tumači kao postupak indirektno kritike kršćanskog zapuštanja vjerskih načela. Ulomak je zanimljiv i iz naratološko-aksiološke vizure: u njemu su s jedne strane prisutni jasni signali pripovjedačeve distanciranosti od predmeta (oznaka *Turci* i pripadajuće zamjenice u trećem licu množine), ali i signali vrijednosne identifikacije s predmetom (atribut *nevirni*, koji se očigledno odnosi

na kršćane, zatim sintagma *dragocjeni ostanci* te priložni izraz *po nesrići*).¹²

Motivska veza zastave i vjere pojavljuje se u još jednom ulomku, sadržanom u inače imagotipski vrlo potentnom članku “Vladoznanje” (“Politica”). U dužem komentaru o pozitivnim posljedicama prisutnosti neprijateljske engleske sile na Levantu autor članka zaključuje sljedeće:

Inglezi učiniše da ova moć promini se u jedno uvitovanje slobodno, nerazdrišljivo, i koje baca nastranu svaku opazu bogoštovnu [“alleanza franca, indissolubile e superiore a tutti i pregiudizi religiosi”] koja bijaše dosad zapričila da Turci ne vojuju pod istim barjacim od Franceza. Ovo uvitovanje, čineći Turcim koristnu hrabrenost naravsku [“rendendo utile il valore naturale agli Ottomani”], podava ovome velikom kipu duh koji mu pomanjkavaše. (KD 1807, 19, 151-152)

Vjerska snošljivost, tj. uklanjanje vjerskih predrasuda koje se u prethodnom ulomku moglo tumačiti kao njegov implicitan sadržaj (ideologem), ovdje je eksplicitan atribut novog Osmanskog Carstva osnažen francuskim savezništvo. To će savezništvo neziravno biti potvrđivano svakom viješću o osmanskom otporu engleskoj floti u Sredozemlju, kakvima vrvi *Kraljski Dalmatin*, a katkad će se čitatelje na nj i izravno podsjećati. (KD 1808, 19, 146; 1808, 35, 277) Da nije riječ samo o vojno-interesnom savezu nego i o prihvaćanju zajedničkih civilizacijskih vrijednosti čitatelje je trebao uvjeriti članak, opet pod naslovom “Vladoznanje”, gdje se poslije uvodnoga komentara donosi prijevod službenoga turskog dokumenta kojim se grčkim pomorskim trgovcima, osmanskim podložnicima, velikodušno oprašta prijelaz pod rusku zaštitu uzrokovan nekim zlouporabama osmanskih kapetana i carinika; sve to, naravno, uz uvjet da se odmetnici vrate pod sultanov stijeg. (KD 1807, 23, 182-184)

Dosad istaknuti atributi Osmanskog Carstva asociraju njegovo približavanje vrijednostima napoleon-ske Europe. U povijesti Osmanskog Carstva prva dva pokušaja njegove europeizacije vezuju se uz imena sultana Selima III. (1789-1807) i Mahmuda II. (1808-1839). O modernizacijskim nastojanjima potonjeg u hrvatskoj će pisanoj kulturi svjedočiti *Ilirske narodne novine*,¹³ a vladavina prvog tek se malim dijelom, bolje reći samo završnom fazom agonije i svrgavanja, preklapa s izlaženjem *Kraljskog Dalmatina*. Tako se Selim III. u hrvatskom dijelu zadarskog periodika prvi put pojavljuje tek u jednoj rečenici pri kraju već spomenutoga statističkog članka “Za naučiti i ugoditi nike od naših Štioca”: “Sadašnji Car zove se Selim III.

¹¹ Moja je analiza obuhvatila sve članke u kojima sam kao motiv ili temu detektirao Osmansko Carstvo. Riječ je o ukupno 106 članaka, od čega je 81 pisan hrvatskim i talijanskim jezikom, a 25 samo talijanskim jezikom. Pritom sam vrijednosne konotacije primijetio u 37 hrvatskih članaka i 15 talijanskih članaka koji nemaju hrvatske pandane.

¹² Pri preuzimanju članka iz stranih izvora uredniku i prevoditelju *Kraljskog Dalmatina* katkad je promaklo i tuđe identifikacijsko prvo lice množine: primjerice, rusko već u drugom članku u kojemu se spominje Osmansko Carstvo (KD, 1806, 12, 90) i u jednom članku o rusko-turskim sukobima (KD, 1807, 353-354), austrijsko u jednom dopisu iz Beča o stanju austrijske vojske na osmanskoj granici (KD, 1808, 13, 99).

¹³ Dukić, 2008.

koji kraljuje ča od godine 1789, i koji nastoji na posle od Kraljevine puno veće nego su običajni oni Samovladaoci”. (KD, 1807, 13, 103) Selimovo svrgnuće bit će detaljno opisano u dužem talijanskom članku “Relazione della catastrofe di Selim III. ed elevazione al trono di Constantinopoli di Mustafa IV.” (KD, 1807, 26, 201-203), što ga je uredništvo u skraćenom hrvatskom prijevodu objavilo na kraju sljedećeg broja. U talijanskom se tekstu kao uzroci pobune navode Selimova reforma vojske po europskom uzoru, ali i njegova neplodnost (“fisica impotenza”). Spominje se i unutarnja oporba francusko-osmanskom savezu, dramatično se opisuje kako je Mustafa poštedito Selimov život te naposljetku ističe da unatoč promjeni na prijestolju Carstvo nastavlja rat s Englezima i Rusima. Nešto kasnija Selimova smrt, ovaj put u vrijeme pobune protiv njegova nasljednika i nećaka Mustafe IV, bit će ukratko opisana i na hrvatskom jeziku, prema jednom dopisu iz Travnika¹⁴ od 12. kolovoza 1808:

Novo vladoznato prominjenje [“Nuova rivoluzione”] u dvoru od Carigrada, uzrokovano od sunećenja [“anarchia”] koje odavno razdire Tursko Carstvo [“l’impero Ottomano”].

Turci pokle baciše Selima s pristolja, kajući se po niki način od onoga što bijahu učinili, zamisliše postaviti ga iznova na pristolje. Puk od Carigrada, to jest jedan veliki dio janjičara, ukazaoše ovu misao na najbistriji način. Nemogući od ovoga više sumljiti, Sultan Mustafa otide on isti prikazati otrovanu čašu Selimu, kojega bijaše do onoga dneva ostavio u životu.

Selim popio je smrt; ali oni koji bijahu se uzburili na njega, budući doznali ovi događaj, silovaše Mustafu da pusti pristolje svom mlađem bratu koji neima nego dvadeset i šest godišta.

Glasoviti Mustafa Barjaktar bio je imenovan za Velikog Vezira i prvi plod njegove oblasti bila je smrt sviju služitelja i istoga Seislama, koji bijaše jedan od glavara Vire Muhamedove. (KD, 1808, 36, 286)

Tako će oličenje Selimove reformsko-modernizacijske politike, a time i svojevrstu metonimiju Osmanskog Carstva u cjelini, čitatelji *Kraljskog Dalmatina* dobiti u liku njegova “osvetnika”, Mustafa-paše Bayraktara (Alemdar Mustafa-paša, u KD “Barjactar”).¹⁵ Taj ajan u Ruščuku (danas Ruse u Bugarskoj), rođen 1765. u Hotinu, gradu koji je stoljeće ranije bio snažna poljska utvrda prema Osmanskom Carstvu i mjesto dviju slavni osmansko-poljskih bita-

¹⁴ *Kraljski Dalmatin* povijesno kolidira s Andrićevom *Travničkom hronikom*. Dopisi iz Travnika vjerojatno su nastali u tamošnjem francuskom konzulatu. U člancima zadarskih novina mogu se prepoznati neki motivi građe Andrićeva romana: prvi prijam francuskoga konzula kod bosanskog vezira (KD, 1807, 13, 102), očekivanje dolaska austrijskoga i ruskoga konzula (KD, 1808, 11, 84), dolazak novoga bosanskog vezira Ibrahim-paše, njegov susret s francuskim konzulom, izrazi vezirova poštovanja Napoleona i mržnje prema Englezima (talijanski tekst, KD, 1808, 21, 165-166).

¹⁵ Mustafa-paša Bayraktar nije naveden u “Predmetnom kazalu” *Knjige o Kraljskom Dalmatinu*.

ka (1621. i 1673), prvi se put spominje u *Kraljskom Dalmatinu* u kontekstu vijesti s osmansko-ruskog bojišta na Dunavu:

Mustafa Barjaktar kaže se hrabren i pomnjjiv [“mostra intrepidezza ed attività”]; priimlje u Rotšuk [Rotschuk] obitili koje biže i vidi se da se ne straši da Moskovci imaju projti priko Dunava. (KD, 1807, 8, 58)

I sljedeća vijest pripada istom kontekstu: govori o pobjedi Bayraktara u bici s Rusima kod Vidina, u kojoj je “ufatio [...] sedam stotina sužanja, pet Topova, dva Stijega [“stendardi”], dva barjaka [“bandiere”] i jednu trumbetu”. (KD, 1807, 13, 102) Poslije vijesti o smrti Selima III., sadržanih u spomenutom, za *Kraljski Dalmatin* izrazito dugačkom talijanskom izvještaju, njegovi čitatelji saznat će o Bayraktaru najprije kako je sa svojom vojskom ušao u Bukurešt (KD, 1807, 31, 245), a zatim i da je poslije ubojstva velikog vezira u Vlaškoj, on preuzeo njegovu funkciju te da su mu “dopuštena prostranija mogustva” [“i posterì più estesi”] (KD, 1807, 34, 266).¹⁶ I u sljedećem se godištu još jednom javlja o njegovim akcijama oko obrane osmanskih gradova na Dunavu od napada Rusa (KD, 1808, 21, 161), da bi u narednoj vijesti njegovo ime već bilo povezano s događajima u Istanbulu u vrijeme pobune protiv sultana Mustafe IV., što je ovdje već navedeno. (KD, 1808, 36, 286) Prvi članak o Bayraktaru u funkciji velikog vezira govori o njegovim nastojanjima oko reforme vojske te predviđa mogućnost sukoba s janičarima:

Mustafa Barjaktar podložio se je uzeti dostojanstvo velikoga vezira i kaže mnogo nastojanja. On ne dopušta janičarom mnogo prijaznosti i govori se da hoće da njimi podade jedno novo obilježje. Za n[e] strašiti se od njih on jest sakupio okolo Carigrada veliki broj vojske u koju se može pouzdati. Radi toga može se čekati vrhu ovoga poglavja koji veliki događaj. (KD 1808, 42, 335)

Pohvalnim se tonom piše i o brizi novoga velikog vezira za normalizaciju života u Istanbulu poslije svrgnuća Mustafe IV. i ustoličenja Mahmuda II: “Veliki Vezir Mustafa Barjaktar, zabavlja se s najvećom srdčenostju i pomnjom [“col più grande ardore e colla più grande energia”] za činiti daj bude sve mirno u gradu i na okolo njega, i da se hrana prodaje na dobru cinu”. (KD 1808, 45, 355) U drugom članku istog broja poslije vijesti o vezirovim pripremama za rat s Rusima, unutar istog ulomka gradi se kompleksni *image* Bayraktara kao okrutnog prosvjetitelja koji red zavodi drastičnim kaznama i modernim tumačenjem vjere:

Mustafa Barjaktar nasliduje svoja iziskovanja za otkriti sve one koji su bili na kojigod način dionici smrti Selima Cara. Oni koji se poznaju dionici odma su osu-

¹⁶ Ta vijest nije u skladu s historiografskim podacima prema kojima Bayraktar preuzima funkciju velikog vezira poslije svrgavanja sultana Mustafe IV. (Matuz, 1992: 133), kako stoji i u jednom kasnijem, ovdje već citiranom članku (KD, 1808, 36, 286).

đeni na smrt. Govori se da za ovi uzrok bilo je utopljeno dvadeset žena od seralja. Ali stanovito vezir sa svom pomnjom zabavlja se o poslim svoga narebeništa ["carica"]: s njegovom stanovitom jakošću on je povratio ovdje pokoj. On obslužuje zakone od Alkorana, ali uči malo po malo pomrsiti ona laživa tumačenja koja su od njega bila dosad učinjena za uzrokovati uzbune. (KD 1808, 45, 360)

Predzadnji članak o Bayraktaru, u cijelosti njemu posvećen, dotiče se njegove reforme osmanske vojske po uzoru na europske te završava dramatičnom najavom obračuna konzervativne i moderne struje:

Mustafa Barjaktar nahodi se sada u mnogo pogibilnih okolostanah ["cirstanze"]; njegova srića i druge okolostance činiti će poznati hoće li on biti dostojan ostati za uspomenu u zgodopisu ili hoće li potamniti u čas njegovo veličanstvo. (KD 1808, 48, 382)

Još će se jednom pri kraju godišta 1808. pisati kako u Bayraktarevu vladanju ima "mnogo jakosti i mnogo srdčenosti" ["molto vigore e molta energia"], da bi vrlo brzo, već pri početku 1809. godine, stigao odgovor na pitanje s kraja prije citiranog članka. U vijest o Bayraktarovoju smrti utkana je i konačna ocjena njegove vlasti pa članak koji funkcionira kao svojevrsni nekrolog navodim u cijelosti:

Barjaktar, novi Vizir, koji od 29. Srpnja kraljevaše ["regnava"] Carstvo pod imenom od Mahmuda II., kojega on bijaše postavio na pristolje; koji hotijaše obočiti mogustvo i okolost ["la potenza e l'orgoglio"] od janjičara, postavljajući na njihovo misto jednu vojsku na Europejsku; koji svimi poslim bijaše ukazao jednu čud srdito kripku ["un carattere di feroce energia"], ovi čovik propao je i poginuo. Na 14. Studenoga janjičari uzbunjeni razbili su u gradu novu vojsku, a na dan 15. posvojili su Seralj ["Serraglio"]. Barjaktar pokle je učinio zadaviti Mustafu IV. kojega bijaše bacio s pristolja i zatvorio, činio je poletiti po aeru svoju istu palaču sobom zajedno, dajući oganj bačvicam praha koji se u njemu nahođahu. Vas Carigrad nahodi se u smutnji, u sažganju, u uzbuni: jošte se ne zna ništa od Sultana Mahmuda. (1809, 3, 23)

Danas se dobro zna da je Mahmud II. – kojeg je upravo Bayraktar u zadnji čas spasio od ubojica što ih je Mustafa IV. bio poslao na brata, a koji će opet sam biti posljednja žrtva osmanskih dinastičkih bratoubojstava iz državnih razloga, čega se dotiče i upravo navedeni članak – uglavnom dovršio pa i proširio modernizacijske planove svog strica Selima III.¹⁷ Vojničke vrline (hrabrost, junaštvo, srčanost), uz privrženost modernizaciji osmanske vojske po uzoru na europske temeljni su atributi Bayraktara, ali i osmanskog prostora uopće u *Kraljskom Dalmatinu*. I dok je za potonji atribut nužna personalizacija, onaj prvi često se pridaje anonimnoj osmanskoj vojnoj sili: "uficijali turski teško jesu užgani" / "L'uffizialità

ottomana è animatissima" (KD, 1807, 6, 43); "srdčenost i nastojanje" / "zelo ed energia" (KD, 1807, 18, 137); "[Car] oprio se je hrabrenim junaštvom i tolikom snagom" / "[la Porta] con coraggiosissima risolutezza opprosto una sì vigorosa resistenza", "hrabrenost naravska" / "il valore naturale" (KD, 1807, 19, 151); "braneći se Turci junaški" / "una brava resistenza". (KD, 1807, 25, 199) Primjećuje se ipak da se svi navedeni eksplicitni atributi osmanskog junaštva pojavljuju u istom, drugom godištu izlaženja *Kraljskog Dalmatina*.

Bayraktarova "srdita čud" iz posljednjega dužeg citata u značenjskoj je vezi s aksiološki obojenim pojmom "nepristajna sunećenja" ("continue dissensioni") iz prvog citata ovog teksta. Svrgavanja i ubojstva dvaju sultana i dvaju velikih vezira u samo dvije godine povijesne su činjenice iz vremena izlaženja *Kraljskog Dalmatina* i one se na stranicama tog periodika nisu skrivale. Uzrok svih nemira u Osmanskom Carstvu u *Kraljskom Dalmatinu* traži se u konzervativnoj političkoj struji koja se opire modernizacijskim nastojanjima Selima III. i Mustafa-paše Bayraktara, kako i stoji u jednom od prvih članaka koji se dotiče te teme, a odnosi se na vrijeme poslije svrgavanja reformskog sultana: "Temelj poglaviti za ne reći jedini varhu koga naslonjeno jest sadašnje sunećenje ("rivoluzione") jesu običaji stari, kojih bi se hotilo povratiti na njihovo parvanje stanje". (1807, 33, 257) U *Kraljskom Dalmatinu* mogu se naći vijesti i o drugim pobunama u Osmanskom Carstvu, uglavnom o sukobima među janičarima i lokalnim, provincijskim pašama, pisane vrijednosno neutralnim izvještajnim stilom. (KD, 1807, 47, 370-371; 1808, 12, 93) Ipak, većina članaka o unutarnjim nemirima izravno je povezana sa sukobima dviju političkih struja Carstva, a pritom se, čak i kad su članci pisani neutralnim izvještajnim stilom, dobro znalo koju stranu podupire napoleonski *Kraljski Dalmatin*. Za razliku od atributa vojničkog junaštva, atributi unutarnjih sukoba prevladavaju u trećem i četvrtom godištu (KD 1808, 36, 286; 1808, 2, 335; 1808, 45, 355 i 360; 1809, 3, 23; 1809, 5, 36-37; 1809, 15, 122), a neki su članci o toj temi objavljeni samo na talijanskom jeziku. (KD, 1807, 25, 199; 1807, 33, 264; 1809, 9, 69; 1809, 10, 74; 1809, 12, 90)

III. Izbor u vrijednosna obojenost atributa predodžbe o Osmanskom Carstvu u *Kraljskom Dalmatinu* proizlazi iz činjenice da su Osmansko Carstvo i Napoleonova Francuska između 1807. i 1812. bili u političkom protuengleskom i proturuskom savezu. Stoga u toj predodžbi, prvi put u povijesti predodžavanja osmanskog prostora u hrvatskoj književnoj kulturi, dominiraju pozitivni atributi: junaštvo, postojanost u vjeri (bogobožnosti) i modernizacija/europeizacija (savezništvo s jednom europskom silom, preustroj vojske, racionalna i tolerantna vlast). Na drugoj strani aksiološke osi nalazi se samo atribut unutarnjih nemira, koje prevoditelj na hrvatski naj-

¹⁷ Matuz, 1992: 138-139; Aksan, 2006.

češće označava riječju “sunećenje”.¹⁸ U *Kraljskom Dalmatinu* nema aluzija na Osmanlije kao povijesne porobljivače (osvajачe) kršćanskog prostora, a vrlo je malo motiva osmanske okrutnosti prema kršćanima, što su njihovi dominantni atributi u predmodernoj epohi hrvatske književne kulture.¹⁹

I premda je u predodžbi o Osmanlijama u *Kraljskom Dalmatinu* puno toga novo, prevoditelji članaka na hrvatski jezik uvelike su se oslanjali na stariju tradiciju diskursa o osmanskom prostoru. To se najprije uočava u neutralnim imenovanjima: Osmanlije su uvijek “Turci”, njihova država najčešće “Turska”, a njihov vladar znatno češće “car” nego “sultan”. Aksiološki obojeni atributi iz semantičkog polja ratničke vještine (junaštva) bogato su zastupljeni u starijoj tradiciji, a zanimljivo je kako je za njima prevoditelj katkad posezao i u slučajevima kad je izvornik bio doduše na pozitivnom aksiološkom polu, ali semantički neodređen. Tako je talijanska rečenica “La comparsa degl’ Inglesi non ha fatto che scoprirgli i suoi mezzi, e risvegliare la sua energia.” ovako prevedena: “Došastje od Inglesa nije učinilo drugo neg činiti njemu poznati svoju snagu i probuditi njegovo junaštvo.” (KD, 1807, 19, 151; isticanja moja)

Opći imagotipsko-aksiološki status Osmanskog Carstva ne može se precizno odrediti četveročlanom klasifikacijom D.-H. Pageauxa: Osmansko se Carstvo ne doživljava vrijednim oponašanja (manija), ali nije (više) ni izvor straha i mržnje (fobija), nije ni ravnopravan sudionik kulturne razmjene (filija), a o potpunom ulasku u jedinstven napoleonsko-francuski novi poredak (unifikacija) nisu mogli sanjati ni najoptimističniji geopolitički stratezi ni najgorljiviji zagovornici korzikanskoga genija.²⁰ Osmansko je Carstvo *Kraljskog Dalmatina* dovoljno veliko i identitetski različito da ne može biti jednostavno anektirano, a opet, iz napoleonske civilizacijske vizure, dovoljno slabo i zaostalo da ne može biti ravnopravan sudionik kulturnog dijaloga. Riječ je dakle o eurocentričnom i kolonizacijski nadmoćnom pogledu na prostor koji ipak ne može biti tako lako koloniziran. Ideološko polazište takvoga dihotomnoga geokulturnog mapiranja dobro otkriva jedan komentar mogućega marokansko-engleskog saveza: “[...] ali nije stvar nerazložita i čudnovata da Inglezi odbačeni od svijtu naroda uljudnih [“popoli civilizzati”], ištu ulisti u uvjetovanje s kraljevinam barbareskim [“potenze barbaresche”]” (KD, 1808, 34, 270; isticanje moje).

Time je iscrpljeno iščitavanje bitnih obilježja predodžbe o Osmanskom Carstvu u *Kraljskom Dalmatinu*. Ona je, naime, tek jedna od predodžbi geokulturnih prostora reprezentiranih u tom periodiku. Njezi-

no bi se potpunije značenje unutar prvih novina na hrvatskom jeziku moglo dobiti tek unutar njihova cjelokupnog imaginarija, a to znači u odnosu prema drugim sličnim imagotemama, prema predodžbama o francuskom, ruskom, engleskom i drugim važnim geokulturnim prostorima *Kraljskog Dalmatina*.

IZVORI

Kraljski Dalmatin = Il regio Dalmata: 1806-1810: pretisak, I-IV. Ur. T. Maštrović. Zagreb – Zadar: Erasmus naklada, Nacionalna i sveučilišna knjižnica; Sveučilište u Zadru, Odjel za informatologiju i komunikologiju. 2006-2007.

Kraljski Dalmatin = Il regio Dalmata: 1806-1810: pretisak, Peti svezak, Knjiga o Kraljskom Dalmatinu. Ur. T. Maštrović. Zagreb – Zadar: Erasmus naklada, Nacionalna i sveučilišna knjižnica; Sveučilište u Zadru, Odjel za informatologiju i komunikologiju. 2011.

LITERATURA

Aksan, Virginia. 2006. “War and peace”. U: *The Cambridge History of Turkey*. Vol. 3, The Later Ottoman Empire, 1603-1839. Ur. N. S. Faroqhi. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 81-117.

Dukić, Davor. 2004. *Sultanova djeca: Predodžbe Turaka u hrvatskoj književnosti ranog novovjekovlja*. Zadar: Thema.

Dukić, Davor. 2008. “Dvije ilirske Turske: Imagološki pogled na *Novine i Danicu* od 1835. do 1839.” U: isti, *Tematološki ogledi*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 96-109.

Leerssen, Joep. 2009. “Retorika nacionalnog karaktera: programatski pregled”. U: *Kako vidimo strane zemlje: Uvod u imagologiju*. Ur. D. Dukić, Z. Blažević, L. Plejić Poje, I. Brković. Prev. I. Brković. Zagreb: Srednja Europa, 99-124. [izvornik: “The Rhetoric of National Character: A Programmatic Survey”. *Poetics today* 21 (2000), 2: 267-292]

Matuz, Josef. 1992. *Osmansko Carstvo*. Prev. N. Moačanin. Zagreb: Školska knjiga.

Pageaux, Daniel-Henri. 2009. “Od kulturnog imaginarija do imaginarnog”. U: *Kako vidimo strane zemlje: Uvod u imagologiju*. Ur. D. Dukić, Z. Blažević, L. Plejić Poje, I. Brković. Prev. S. Šoštarić. Zagreb: Srednja Europa, 125-150. [izvornik: “De l’imagerie culturelle à l’imaginaire”. U: *Précis de littérature comparée*. Ur. P. Brunel i Yves Chevreil. Paris: Presses Universitaires de France, 1989, 133-161]

Šimunković, Ljerka. 2007. “*Kraljski Dalmatin* i problemi prevođenja”. U: *Kraljski Dalmatin – 200 godina zadarskog i hrvatskog novinarstva u europskom kontekstu. Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa*, Zadar, 12-13. srpnja 2006. Ur. N. Zgrabljčić Rotar. Zadar: Sveučilište u Zadru, Odjel za informatologiju i komunikologiju, 255-266.

¹⁸ Akademijin *Rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika* (XVIII, 1959-1962, str. 16) navodi samo značenje ‘obrezivanje’.

¹⁹ Iznimka je jedna crtica o nasilju Osmanlija nad srbijanskom rajom u inače vrlo kritičkom prikazu neke ruske knjige o povijesti i geografiji Srbije (KD, 1808, 48, 381-382).

²⁰ Usp. Pageaux, 2009: 142-144.

“TEMPER OF FEROCIOUS ENERGY”: THE
OTTOMAN EMPIRE IN *KRALJSKI DALMATIN*

Kraljski Dalmatin/ *Il Regio Dalmata* (1806-1810), the official gazette of the French authorities in Dalmatia was also the first Croatian newspaper in the province. That is so notwithstanding the case that the newspaper was bilingual, that the Croatian contributions were translated from Italian, often with dubious skill, and that a part of Italian articles, especially towards the end of the paper's print remained untranslated, all of which somewhat mars the importance of *Kraljski Dalmatin* for the history of Croatian culture. The paper carries a great importance for a history of images of the Ottoman Empire in Croatian culture—it is in it that for the first time a predominantly positive image of that geo-political space is articulated.

The reasons for this should be sought primarily in the political and military alliance between France and the Ottoman Empire (1807-1812), and only in the next instance in a generally liberal spirit of the Napoleonic authorities. The paper therefore must repeatedly affirm the Ottoman allegiance to the alliance, then the Ottomans' courage in fighting the common enemy, the British and Russians, and highlight the

efforts by the Ottoman government to reform the army according to the European model. In the articles the traditional Christian attributions of the Ottomans as oppressors / invaders of Christian spaces and violators of Christian subjects are missing, but what is present is a traditionally affirmative attribution of the Muslim persistence in faith (faithfulness). The only negative modifier in the image of the Ottomans is a domestic political instability which was confirmed by a good number of historical and political arguments (the death of two sultans and two viziers from 1807 to 1808). Such events are given scant coverage in *Kraljski Dalmatin*, are reported on in a neutral expository style, or it is the case that the culprit is sought in a conservative political strain of the Ottoman Empire. The face of Europeanization as well as traditional Ottoman values is the person of reformist vizier Mahmud-pasha Bayraktar. When taken as a whole, however, the attitude of *Kraljski Dalmatin* towards the Ottoman Empire is marked by mixed reactions evincing a sense of superiority and moderate respect.

NUMERO 26. || BROJ 26.
IL REGIO DALMATA. || KRALJSKI DALMATIN.

*Dii maris et terrae, tempestatumque potentes,
Ferte viam vento facilem, et spirate secundi.*

Virg. *Aen.* III.

SABATO 27 GIUGNO 1807.

U SUBOTU na 27 LIEPAGNA 1807.

NAPOMENUTIE STIOCZEM NOVISKIM.

Dva mnoge teska dokazanja kojase uzdarke u ovom broju nemoguse skratiti, brez dase pokvare. Neimadeno vrimena potribbita za podatijib prinesene nasicim jezikom u jednome pristavagljenju na ovi list, i za mechi zadovolgiti pravedom neustorpgljanju Opchine nasca, i za oznanitijib odma Opchinom podalekim. Alii obetjivamo Stioczem Slovinskim dachienojib guimi staviti prid ogci u breju sl' decbiemu u kojem scitichie i onni pridobre glase vladoznane od Czavrigyada, gbdj jedno, iznenadno promigjenje od Samovladaocza ne samo ne prinosi nisdnu skoddu ni Franczi ni nami, dalli nasce koristi ugadjja pace i pomaga.

Zara 27. Giugno.

RELAZIONE DELLA CATASTROFE DI SELIM III.
E DELEVAZIONE AL TRONO DI COSTANTINOPOLI
DI MUSTAFA' IV.

Con molta nostra compiacenza diamo i primi notizie sicure, interessanti e minute dello stranissimo avvenimento, succeduto ultimamente a Costantinopoli, che inaspettatamente prende una piega sì favorevole ai Sovrani interessi, cioè quella della Causa Pubblica, e della nostra singolarmente.

Da lettere in data dei 2. e 3. Giugno di saggia, e ben informata, colla vivente e presente persona, ricaviamo l'estratto che segue.

Ora è da sapersi che il detronizzato Sultano dovea necessariamente rendersi reo di questa mancanza, perchè non poteva esser padre. Quando prima di montare al trono, Selim era ancor chiuso, la Sultana Validè, Madre dell'ora innalzato Mustaphà, affinché questo suo figlio succedesse subito dopo la morte del Sultano Abdul Hamid, fece avvelenare Selim: essendosene egli accorto, e avendo ricorso ai controveleni, sfuggì bensì alla morte, ma ne restò offeso nell'organica facoltà procreativa. Salì perciò al trono colla funesta certezza di non potere aver prole, e quindi col rischio di doverne scendere dopo sette anni di regno. —

Detalj naslovne stranice broja *Kraljskog Dalmatina* iz lipnja 1807.
u kojem se samo na talijanskom jeziku izvještava o svrgnuću sultana Selima III.